ПРАВОВІ УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ[1]

Алєксєєв О. О., Алєксєєва-Процюк Д. О.

Реферат. Алєксєєв О. О. і Алєксєєва-Процюк Д. О. (Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, 2018, № 1, с. 96–109) виходять з того, що використання поліграфа в кримінальному провадженні обговорюють десятиліттями, проте процесуальна форма та доказове значення його результатів досі потребують законодавчого врегулювання. Мета статті полягає в правовому аналізі умов проведення психологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві України. Проаналізовано положення КПК України про експерта і спеціаліста (ст. 69–72), докази (ст. 84), змагальність (ст. 22), висновки спеціаліста та експерта (ст. 99, 102), закони «Про оперативно-розшукову діяльність» і «Про санкції», Інструкцію про застосування поліграфа в Національній поліції (наказ МВС від 13.11.2017 № 920), акти Мін'юсту та стандарти ASTM International. З посиланням на дані І. П. Усикова наведено судову статистику: у 2005–2017 рр. клопотання про таку експертизу заявляли 176 разів, у 10 % вироків її враховано як доказ. Автори доводять, що зосередження експертиз із поліграфом у державній установі (Київському НДІ судових експертиз) обмежує змагальність сторін; що будь-яке дослідження на поліграфі вимагає письмової добровільної згоди особи, для якої пропонують уніфіковану форму з правом відмовитися від відповіді чи від тестування; що експертом може бути лише фахівець із психологічною освітою, а поліграфологи без неї можуть брати участь у провадженні як спеціалісти (ст. 71 КПК). Пропонується створити в Реєстрі атестованих судових експертів окрему групу поліграфологів, переглянути п. 1.4 Інструкції МВС, який заперечує доказову силу результатів, і впроваджувати стандарти ASTM, щоб унеможливити застосування недостатньо перевірених приладів і методик. Висновки важливі для судових експертів-психологів, слідчих, адвокатів і суддів.

Ключові слова: психологічна експертиза із застосуванням поліграфа, психофізіологічне дослідження, кримінальне провадження, право на захист, свобода від самовикриття, змагальність сторін, добровільна згода, спеціаліст-поліграфолог, стандарти ASTM, Реєстр атестованих судових експертів.

Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings

Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O.

Abstract. Alieksieiev O. O. and Alieksieieva-Protsiuk D. O. (Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs, 2018, No. 1, pp. 96-109) note that although the use of the polygraph in criminal proceedings has been debated for decades, the procedural form and evidentiary value of its results still require legislative clarification. The aim is a legal analysis of the conditions for psychological examinations using a polygraph in Ukrainian criminal justice. The authors examine provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine on experts and specialists (Arts. 69-72), evidence (Art. 84), adversarial proceedings (Art. 22) and specialist and expert opinions (Arts. 99, 102), the laws on operational-search activity and on sanctions, the 2017 Ministry of Internal Affairs instruction on polygraph use in the National Police, Ministry of Justice regulations and ASTM International standards. Citing Usikov

I. P., they report that motions for polygraph examinations were filed 176 times in 2005-2017 and that such examinations were accepted as evidence in 10% of judgments. They argue that concentrating these examinations in a single state institution restricts equality of arms; that any polygraph examination requires the person's written voluntary consent, for which a uniform form is proposed, including the right to refuse to answer or to stop the test; and that only a person trained in psychology may act as an expert, while polygraph examiners without such training may take part as specialists (Art. 71 CPC). Proposals include a separate group for polygraph examiners in the Register of Certified Forensic Experts, revision of the police instruction clause denying probative value to polygraph results, and adoption of ASTM standards to exclude poorly validated devices and techniques. The paper is relevant to forensic psychologists, investigators, defence lawyers and judges.

Keywords: polygraph examination, psychophysiological research, criminal proceedings, right to defence, privilege against self-incrimination, adversarial principle, voluntary consent, polygraph specialist, ASTM standards, register of forensic experts.

Першоджерело: *Алєксєєв О. О., Алєксєєва-Процюк Д. О. Правові умови проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 96–109. (копія:).*[2][3] *Реферат оприлюднено в журналі 18.07.2018.*

References

1. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/903-alekseev-o-o-pravovi-umovi-provedennya-psikhofiziologichnikh-doslidzhen-iz-zastosuvannyam-poligrafa-v-kriminalnomu-sudochinstvi (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2018. № 1. S. 96–109. (kopiia:). URL: https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/4890 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2018. № 1. S. 96–109. (kopiia:). URL: https://expertize-journal.org.ua/images/dzherela/alieksieiev-alieksieieva-protsiuk-pravovi-umovy-2018.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].